
Verkrijging van aandelen op naam door de v.o.f.

In de huidige praktijk zal de notaris voor een overdracht van goederen op naam (registergoederen, aandelen op naam, e.d.) aan een v.o.f. alle vennoten traceren en aan zijn bureau laten verschijnen of een volmacht laten afgeven. De transportakte wordt voorts door of namens alle vennoten ondertekend en de betreffende goederen worden dan geacht te zijn verkregen door de v.o.f.

In het verleden wist men vaak niet hoe om te gaan met personenvennootschappen. Het is meer dan eens voorgekomen dat een notaris slechts één vennoot namens de v.o.f. (en dus de overige vennoten) heeft laten tekenen. Wie is nu eigenaar/rechthebbende van de goederen: alle vennoten van de v.o.f. of alleen de vennoot die heeft getekend? In deze bijdrage wil ik erbij stilstaan of – in geval van overdracht van aandelen op naam – het mogelijk is dat alle vennoten (in gemeenschap) rechthebben-

de worden ondanks dat slechts één vennoot namens de v.o.f. de leveringsakte ondertekent.

De omschreven huidige praktijk is ingegeven door een zuiver goederenrechtelijke benadering ten aanzien van de verkrijging van goederen, alsmede de gedachte dat de rechtszekerheid ten aanzien van de rechtstoestand van goederen op naam vereist dat de verkrijger expliciet in de leveringsakte wordt genoemd. Op grond hiervan stellen de meeste schrijvers dat voor verkrijging door de v.o.f. medewerking van alle vennoten is vereist. Enkele schrijvers hebben aangegeven dat het wellicht mogelijk is dat één vennoot, die namens de v.o.f. optreedt, voor alle vennoten goederen kan verkrijgen. Hier sluit ik mij bij aan. Hierna volgt een analyse van de rechtstreekse verkrijging door alle vennoten van de v.o.f.; deze voert langs twee constructies:

- verkrijging door middellijke vertegenwoordiging;
- verkrijging door vertegenwoordiging op grond van artikel 17 Wetboek van Koophandel (WvK).

Allereerst volgt een korte beschrijving van het karakter van de tussen vennoten bestaande goederengemeenschap.

Vennootschappelijke goederengemeenschap

Afgescheiden vermogen

De v.o.f. heeft louter een afgescheiden vermogen ten behoeve van verhaalsrechten van derden. Crediteuren van de v.o.f. kunnen zich eerst verhalen op deze goederen en vervolgens op de privé-goederen van de vennoten, die immers hoofdelijk aansprakelijk zijn (art. 18 WvK). De v.o.f. heeft niet een afgescheiden vermogen in goederenrechtelijke zin. De vennootschap is immers geen rechtssubject en is als zodanig geen drager van vermogensrechtelijke rechten en plichten.

Vennootschappelijke goederengemeenschap versus economische deelgerechtigdheid

De goederen die aan de v.o.f. toehoren door inbreng of doordat deze in vennootschappelijk verband zijn verworven, behoren toe aan de vennootschappelijke goederengemeenschap. Deze 'pool' van goederen staat ter beschikking aan de vennootschap en behoort toe aan de vennoten gezamenlijk. Iedere vennoot is met een gelijk (tenzij anders is afgesproken) onverdeeld aandeel medegerechtigd tot deze goederen. De gerechtigdheid van de vennoten tot de vennootschappelijke goederengemeenschap moet worden onderscheiden van de economische deelgerechtigdheid. Deze laatste wordt bepaald door het vennootschapscontract, door de inbreng waarvoor de

vennoten op de kapitaalrekening van de v.o.f. worden gecrediteerd. De kapitaalrekening is meestal de grondslag waarop men deelt in de winst en verlies van de v.o.f.

Hoe komen de aandelen op naam nu in de vennootschappelijke goedereengemeenschap terecht? Of vennoten medegerechtigd worden tot een goed, in het geval slechts één van hen namens de v.o.f. de handeling tot verkrijging van het goed verricht, steunt in de literatuur vrijwel altijd op de 'middellijke vertegenwoordiging'. Een analyse van de verkrijging op grond van de vertegenwoordiging ingevolge artikel 17 WvK – welke verder in dit artikel volgt – is minder gebruikelijk, maar biedt wellicht (nog) meer mogelijkheden.

Verkrijging door middellijke vertegenwoordiging

Middellijke vertegenwoordiging

Van middellijke vertegenwoordiging is sprake wanneer iemand optreedt voor rekening van een ander, maar daarbij handelt in eigen naam. De vraag is dan of door levering aan de middellijk vertegenwoordiger – in ons geval de vennoot die namens de v.o.f. de akte tot levering van de aandelen ondertekent – slechts een overdracht aan deze middellijk vertegenwoordiger wordt bewerkstelligd, dan wel ten gevolge van een 'directe levering' rechtstreeks overdracht plaatsvindt aan de achterliggende principaal; in ons geval dus de overige vennoten.

Artikel 3:110 BW

Uit artikel 3:110 BW volgt dat de principaal onmiddellijk 'bezit' verkrijgt als degene die handelt dat doet op grond van een tussen hen bestaande rechtsverhouding. Schrijvers die de middellijke vertegenwoordiging hanteren ter onderbouwing van de goederenrechtelijke verkrijging van vennoten, stellen dat de in artikel 3:110 BW vereiste rechtsverhouding voortvloeit uit het vennootschapscontract. Omdat levering van roerende goederen enkel geschiedt door bezitsverschaffing, zullen alle vennoten door directe levering rechtstreeks rechthebbende worden van een roerend goed zodra een van hen als middellijk vertegenwoordiger een roerend goed geleverd krijgt. Doorlevering is niet nodig en het roerende goed vloeit niet eerst in het vermogen van de middellijk vertegenwoordiger.

Directe levering van andere dan roerende goederen

Dat artikel 3:110 BW alleen leidt tot een directe overdracht bij roerende zaken, sluit directe levering van andere goederen – door middellijke vertegenwoordiging voortvloeiend uit het systeem van de wet, ofwel

analoog aan artikel 3:110 BW – niet uit. Uit het arrest van de Hoge Raad van 28 april 1989, NJ 1990, 252 volgt dat directe levering van roerende goederen al voortvloeit uit het goederenrechtelijk systeem vóór invoering van artikel 3:110 in het NBW. Artikel 3:110 BW is voor de directe levering dus geen noodzakelijke rechtsgrond, maar is ingevoerd om ten aanzien van roerende zaken duidelijkheid te scheppen. Volgens Van der Ploeg in WPNR 4703 (1961), p. 607 vloeide uit de leer van de middellijke vertegenwoordiging voort dat de middellijk vertegenwoordiger ook onroerende goederen rechtstreeks voor de koper verwerft. Van der Ploeg citeert ook Naber, die schreef dat de bepalingen omtrent eigendomsverrijking zich geenszins tegen deze gevolgtrekkingen zouden verzetten, nu de wet eist overschrijving ener akte, maar geenszins dat die akte de ware verkrijger of vervreemder doet kennen. Naber: 'Wij hebben nu eenmaal geen positief stelsel' (Weekblad voor het Notariaat, nr. 361). Langdurig is er in de literatuur gediscussieerd over de al dan niet rechtstreekse verkrijging van onroerende goederen.

Modehuis Nolly

Aan deze discussie maakt de Hoge Raad ten aanzien van onroerende goederen een einde. De Hoge Raad oordeelde in zijn arrest van 2 april 1976, NJ 1976, 450 (Modehuis Nolly) dat het met de door artikel 3:89 lid 1 BW (voorheen artikel 671 BW) beoogde openbaarheid van de verkrijging van een registergoed in strijd zou zijn wanneer een middellijk vertegenwoordiger te eigen name een registergoed voor zijn opdrachtgever zou kunnen verwerven in die zin dat de opdrachtgever door die verwerving eigenaar van het goed zou worden (zie voor een beschrijving Van Veen in een recent artikel in WPNR 2002, 6494). Van der Grinten merkt na deze uitspraak op dat dit wat hem betreft nog niet betekende dat andere goederen op naam dan registergoederen niet rechtstreeks zouden worden verkregen door de achterliggende principaal, in ons geval de overige vennoten.

Directe levering aandelen op naam

Is het nog geloofwaardig te verdedigen dat aandelen op naam op grond van middellijke vertegenwoordiging wél direct kunnen worden geleverd? Immers, levering van aandelen op naam dient, net als registergoederen, ook te geschieden door middel van een tussen vervreemder en verkrijger opgemaakte akte. Anders dan aandelen op naam is levering van een registergoed pas voltooid indien deze is ingeschreven in de registers. Rechtvaardigt dit onderscheid nu een andere behandeling voor aandelen op naam? Neen, de Hoge Raad oordeelde in zijn arrest van 23 september 1994, NJ 1996, 461 dat

middellijke vertegenwoordiging niet kan dienen – ook niet bij analogie – als grondslag voor een directe levering van een recht op naam, waarbij bezitsverschaffing geen rol speelt. Dit is dan ook de heersende leer.

Conclusie middellijke vertegenwoordiging

Met het leerstuk van de middellijke vertegenwoordiging kan dus niet worden verdedigd dat de overige vennoten medegerechtigd worden van de aandelen op naam indien een van hen namens de v.o.f. de leveringsakte ondertekent. De verkrijgende vennoot zal het goed moeten doorleveren aan de overige vennoten alvorens de vennoten mederechthebbende tot het goed worden; d.w.z. een leveringsakte tussen de als middellijk vertegenwoordiger handelende vennoot en de overige vennoten. Tot dat moment zal de als middellijk vertegenwoordiger handelende vennoot enig rechthebbende zijn van het goed.

Een andere gedachte is dat de constructie van de middellijke vertegenwoordiging in zijn geheel niet van toepassing is op de vraag of een goed door de overige vennoten wordt verkregen, maar dat dit opgelost wordt op grond van de vertegenwoordiging ingevolge artikel 17 WvK. Zoals ik hiervoor al heb aangegeven, biedt deze route wellicht ook meer kans op resultaat.

Verkrijging door vertegenwoordigingsbevoegdheid

Middellijke vertegenwoordiging niet van toepassing

Dat de figuur van de middellijke vertegenwoordiging niet van toepassing is op de verkrijging door medevennoten, kan als volgt worden beargumenteerd. Ten eerste kan een vennoot op grond van de wet (art. 17 WvK) ook handelen zonder dat hij instemming heeft van de overige vennoten. Ten tweede handelt een vennoot in onze vraagstelling niet namens zichzelf, maar namens de vennootschap. Als we de middellijke vertegenwoordiging verlaten, een gedachte waar M.J.A. van Mourik (De personenvennootschap, Zwolle 1993, p. 25) ook wel voor voelt, dan kan de verkrijging van medegerechtigdheid door vennoten wellicht op andere wijze worden verdedigd, namelijk op basis van de vertegenwoordigingsbevoegdheid o.g.v. art. 17 WvK. Van Mourik suggereerde in WPNR 5933 (1983), p. 604 ook dat zulks mogelijk zou zijn: ‘Sterker lijkt mij het standpunt dat een beherend vennoot geacht moet worden bevoegd te zijn de andere beherende en commanditaire vennoten ook in zakenrechtelijk opzicht te vertegenwoordigen.’

Artikel 17 WvK

Artikel 17 WvK gaat uit van de regel dat ieder van de

vennoten bevoegd is de vennootschap, zichzelf én zijn medevennoten, extern te binden voorzover dit dienstig kan zijn tot verwezenlijking van het doel van de v.o.f. Deze vertegenwoordigingsmacht is niet beperkt tot vertegenwoordigingshandelingen die vallen binnen de normale werkzaamheden van de vennootschap (bestuurdersdaden), maar strekt zich uit tot ‘beschikkingshandelingen’. Een vennoot die treedt buiten de bestuurdersdaden, bindt dus extern de v.o.f., zichzelf én de medevennoten, zelfs als hij, gezien de interne verhoudingen binnen de v.o.f., wanprestatie jegens de overige vennoten pleegt.

Beschikkingshandelingen betreffen ook goederenrechtelijke rechtshandelingen

Deze beschikkingshandelingen zijn naar mijn mening niet beperkt tot verhaalsaansprakelijkheid, maar strekken zich uit tot goederenrechtelijke rechtshandelingen (zo ook H.W. Heyman, *De commanditaire vennootschap in de actuele praktijk*, Deventer 1988, p. 19). Ook stelt Heyman in de *Van Mourik-bundel* (Deventer 2000), p. 60: ‘Een goed dat geleverd wordt aan de beherend vennoot, handelend voor de CV, gaat van rechtswege toebehoren aan alle vennoten gezamenlijk, inclusief de commanditaire. De beherend vennoot vertegenwoordigt hen niet alleen economisch maar ook goederenrechtelijk.’ In dezelfde lijn merkte Van Mourik ten aanzien van de maatschapsovereenkomst het volgende op: ‘Uit niets blijkt dat de wetgever hier een inbreuk op de normale goederenrechtelijke beginselen heeft gewild. Integendeel, een bepaling als die van art. 17 ontbreekt.’ Hier maak ik uit op dat ook Van Mourik de vertegenwoordigingsbevoegdheid tot het verrichten van goederenrechtelijke rechtshandelingen ingevolge artikel 17 WvK erkent. Ten aanzien van commanditaire vennootschappen is de heersende leer dat de beherend vennoot de commanditair niet vertegenwoordigt bij verkrijging van goederen, omdat deze niet gebonden wordt voor de schulden van de CV die de beherend vennoot aangaat. A contrario zou dit mijns inziens kunnen betekenen dat de beherende vennoten bij de verkrijging van een goed elkaar wel binden; en zo dus ook vennoten in een v.o.f.

Conclusie vertegenwoordiging op grond van artikel 17 WvK

Op grond van het vorenstaande concludeer ik dat het te verdedigen is dat goederen die aan één vennoot, handelend namens de v.o.f., worden geleverd, op grond van artikel 17 WvK van rechtswege in de vennootschappelijke goederengemeenschap vloeien. Deze argumentatie leidt ertoe dat een vennoot die, namens de v.o.f., een beschikkingshandeling verricht, zoals de rechtshandeling tot verkrijging van aandelen op naam, deze hande-

ling verricht, ten behoeve van de vennootschappelijke goederengemeenschap en daarmee alle vennoten vertegenwoordigt ingevolge artikel 17 WvK. Hierdoor worden alle vennoten rechtstreeks medegerechtigd tot de aandelen. Mijns inziens is er in dat geval ook geen sprake van rechtsonzekerheid; de namen van de vennoten zijn immers te vinden in het handelsregister.

Conclusie

Niet de middellijke vertegenwoordiging, maar de vertegenwoordiging ingevolge artikel 17 WvK biedt dus mogelijkwerwijs een oplossing voor het probleem waarbij slechts één vennoot namens de v.o.f. een leveringsakte ter zake van aandelen op naam heeft getekend. Dit is een oplossing waarmee de praktijk is gediend. Ongetwijfeld zal een goederenrechtelijke purist een tegenargument kunnen vinden. Met het vorenstaande hoop ik in ieder geval een bijdrage te leveren aan de discussie.

Mr. J.R. Berkenbosch
Allen & Overy